

Posudek na rigorózní práci Mgr. Michaela Grúze *Čtenářský deník a ICT – tradiční výuková metoda v kontextu moderních metodologií* (České Budějovice, 2016, 132 s.)

Práce se věnuje otázce čtenářských deníků a problematice individuální mimočítankové četby, tj. sférám, které tvoří tradiční součást školské praxe. V teoretické části je analýza čtenářské výchovy v školním a mimoškolním prostředí doplněna úvahami o vlivu nových médií na proces recepce uměleckého textu, tj. zabývá se aplikačním využitím moderních technologií při literární výchově, spolu s tím se kandidát velmi přínosně zaměřuje na axiologické zmapování on-line „literárních příruček“, z nichž žáci čerpají informace při studiu individuální mimočítankové četby. V empirické části, která má výzkumný charakter, pozornost se soustřeďuje na samotnou praktickou práci učitele při jeho „ovlivňování“, resp. metodického usměrňování konkrétní podoby čtenářských deníků; máme tím tudíž na mysli moment volby titulu, kontroly či hodnocení. Práci doprovází rozsáhlé dotazníkové šetření realizované v prostředí učitelů českého jazyka a literatury na druhém stupni základních škol a nižším stupni gymnázia (107 učitelů a učitelek). Ačkoli rigorózní práce má převážně didaktický rozměr, jako literární teoretik vyzdvihují sympatický pokus o terminologické utřídění a sémantické vyjasnění problémových okruhů spjatých s touto problematikou jako čítanková, mimočítanková, školní a mimoškolní četba a také snahu vizualizovat jejich tematickou komplementaritu v grafické realizaci, která poskytuje jisté logické opory pro další uvažování.

Bez ohledu na didaktické uchopení celého komplexu mimoškolní četby a ideální podoby čtenářských deníků, jde o to, jak žáky přivést nenásilnou formou ke čtení jako vlastní, direktivně neřízené potřebě, která by nebyla regulovaná hierarchicky. Jak využít primární estetický zážitek, „radost ze čtení“ a estetické percepční vjem racionalizovat určitou strukturou? Dříve čtenářské deníky byly v podstatě povinné, dnes alternativní, proto pro ně platí zásada „relativní“ dobrovolnosti a individuální variability, do které obligatorně vstupuje osobnost učitele. Na jedné straně je nutná jistá normativita zápisu, na druhé straně nepotlačit tvořivost žáka, protože nejde jen o vyplňování kolonek. Grúz správně zdůrazňuje, že zápis by se měl vyhnout podrobné reprodukci či parafrázování obsahu (děje) jako věcně-tematického základu. Ze zápisu by měl být zřejmý i čtenářský zážitek, který by se pak měl zobecnit, aby vedl k pochopení smyslu díla. Zápis musí také vyjádřit žákův vlastní názor. V české praxi máme z minulosti různé koncepty čtenářského deníku, např. Libora Hanuše, Viliama Oberta,

Vladimíry Sůvové, Jaroslava Valy, Jaromíra Plcha a dalších. Jen málokdo však uvažuje v souvislostech čtenářské kultury a internetu a také ve spojitosti s tím, co mohou nabídnout tzv. on-line literární příručky a digitalizované podoby příběhu, event. tzv. e-knihy. Už jen v informačním přehledu západní kultury, jejího chápání audio knih a interaktivních publikací (např. typologie Lena Unswortha) má Grúzova práce svou základní hodnotu. Ačkoli kandidátovy pedagogické zkušenosti vzhledem k jeho mládí – a to je jen neutrální konstatace – nejsou velké, osobně si cením úvahy o pedagogických možnostech integrace nových médií do výuky (např. tvorba literárních blogů a onlinové diskuse). Sympatické je, že kandidát se hlásí k podnětům nitranské semioticko-komunikační školy (Viliam Obert) a z českých literárních didaktiků využívá studie Jaroslava Tomana, s kterým práci od samotného zrodu konzultoval.

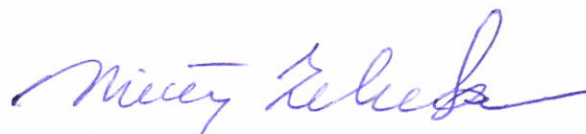
Na kandidáta mám následující otázky:

1. Lze čtenářské deníky považovat za „intimní“ zápisy anebo jen o „derridovskou stopu“ grafického záznamu, která v podstatě o ničem nevypovídá, pouze o tom, že žák splnil (aspoň zběžně) učitelův pokyn?
2. Má být čtenářský deník funkčním prostředkem pedagogické diagnostiky?
Pro a proti!
3. Je možné čtenářský deník chápat z hlediska formování čtenářské gramotnosti, tzn. že jde o jakousi prvotní „zárodečnou“ formu tvůrčího psaní? Čtenářský deník stejně jako tvůrčí psaní by měly přispět k a) estetickému vyjádření, b) ke gramotnosti, c) k řemeslu a k d) tzv. „čtení zevnitř“ (Paul Dawson: *Creative Writing and the New Humanities*. New York, Routledge 2005). Zde se tvrdí, že každý vlastní písemný projev žáka na druhém stupni (10-15 let) by měl být orientován na rozvoj osobnosti. Je to vůbec reálné?
4. Připustíme-li, že čtení, na jehož základě vzniká čtenářský deník, má být ovlivňováno různými faktory, jde spíše o četbu povinně volitelnou nebo ryze dobrovolnou?
5. Měl by čtenářský deník kopírovat tzv. školní literární kánon a být tak vytvářen nikoli tzv. zdola (anebo jak v čtenářském deníku respektovat strukturní a hodnotový poměr „kvantity“ a „kvality“).

Kolegu Mgr. Michaela Grúze jsem poznal jako kvalitního studenta, který už publikuje v odborných periodikách a sbornících a také se pokouší o vlastní tvorbu. K práci prostudoval množství odborné literatury, kde využíval i autapsii ze zahraniční stáže. I přes některé nedostatky ve

stylizaci a logické souslednosti úvah jsem přesvědčen o kvalitě této rigorózní práce, spojující teoretickou rovinu s didaktikou, která se zde chápe velmi inovativně. Troufám si tvrdit, že nejde totiž o čtenářský deník či kvalitu čtení jako konečný výstup, tudíž o čtenářský deník, který bude zaměřen na zkvalitnění literárního vzdělání, ale o to, že systematické pěstování čtenářského deníku povede k trvalému (nebo aspoň dočasnému) růstu osobnosti. Proto se neomezovat jen na momenty, co se s žákem „stane“, ale že se s ním neustále něco „děje“ (čtenářský deník jako prostředek „růstu“, nikoli jako „cíl“)! Je zřejmé, že tradiční čtenářský deník je překonanou záležitostí z pohledu učitele, ale hlavně i žáka. Budoucí trend můžeme spatřovat v jeho integraci do formy kulturního deníku a do systému tzv. čtenářských dílen.

Práci hodnotím jako velmi zdařilou a na základě její úspěšné obhajoby navrhuji po splnění všech povinností udělit kandidátovi titul PhDr.

prof. PhDr. Miloš Zelenka, DrSc.

16. 9. 2016